

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaiksi

Khall 07.04.2026 § 315

Selostus

Maa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle saaristolaiksi sekä luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi saaristoasiain neuvottelukunnasta.

Tausta

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi saaristolaki. Voimassa oleva laki saariston kehityksen edistämiseksi kumottaisiin. Pääministeri Orpon hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus saaristolain päivittämisestä.

Esityksen tavoitteena on edistää saariston elinvoimaa ja vastata muuttuneeseen toimintaympäristöön saaristossa ja yhteiskunnassa. Ehdotetussa laissa säädettäisiin kuntien ja hyvinvointialueiden velvollisuudesta huolehtia siitä, että saariston vakituksilla asukkailla on käytettävissään palvelut saariston erityisolot huomioon ottaen sekä siitä, että saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteet otetaan huomioon saaristoa koskevassa päätöksenteossa. Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös, että saariston erityisolosuhteet on otettava huomioon tuen tarvetta lisäävänä tekijänä muun lainsäädännön tukitoimien suunnittelussa ja kohdennuksessa.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi valtion velvollisuudesta huolehtia yhteysalusliikenteen järjestämisestä niin, että ulko- ja välisaaristossa olisi käytettävissä vakituisten asumisen kannalta välttämättömät palvelut. Palveluiden olisi oltava joustavat sekä maksuttomat tai hinnaltaan kohtuulliset. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuudesta. Yhteysalusliikenteen palveluntuottajan olisi varauduttava normaaliolojen häiriötilanteisiin sekä valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin ja huolehdittava toiminnan jatkumisesta niiden aikana.

Lisäksi laissa ehdotetaan säädettäväksi, että saaristoa ja siihen kuuluvia vesialueita koskevissa alueidenkäyttölain mukaisissa kaavoissa ja muissa suunnitelmissa on otettava huomioon saaristolaissa säädetyt tavoitteet. Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös avustuksesta saariston luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön hoitoon. Elinvoimakeskukset myöntäisivät avustuksen hakemuksesta valtion talousarvion rajoissa valtioneuvoston mukaisena valtioneuvostuksena.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi lisäksi valtioneuvoston velvollisuudesta saattaa eduskunta ajan tasalle antamalla eduskunnalle saariston tilanne- ja kehityskuva. Lisäksi laissa ehdotetaan säädettäväksi parlamentaarista saaristoasian neuvottelukunnasta, jonka valtioneuvosto asettaisi. Maa- ja metsätalousministeriö vastaisi tilanne- ja kehityskuvan valmistelusta, ja saaristoasian neuvottelukunta toimisi maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä. Laissa ehdotetaan säädettäväksi kuitenkin myös siitä, että saaristopolitiikan toteutus ja seuranta kuuluisivat toimialallaan kullekin ministeriölle.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan pääosin 1.1.2027.

Hailuodon kunnan lausunto

Yhteenveto

Hailuodon kunta pitää hallituksen esitystä saaristolain kokonaisuudistusta välttämättömänä lakiuudistuksena, joka huomioi yleisen toimintaympäristön muutoksen ja saariston elinvoimaan keskeisesti vaikuttavat tekijät: yleinen ja palvelujen saavutettavuus, kokonaisturvallisuus sekä huoltovarmuus. Saariston erityispiirteet ja kausiasukkaiden merkitys saariston elinvoimatekijänä tunnustetaan.

Lakiluonnoksen uusi pykälä saariston tilanne- ja kehityskuvasta eduskunnalle saaristoa koskevien politiikkatoimien edistämisestä, keskeisimmistä muutoksista sekä toimien vaikuttavuudesta on erityisen tärkeä osana meneillään olevaa toimintaympäristön muutosta.

Saaristokuntia koskevaa pykälää hyödynnetään kuntien peruspalvelujen valtionosuuksien laskennassa. Lainsäädännön jatkovalmistelussa, mkl valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistus, tulee huomioida saaristokuntien taloudellisten toimintaedellytysten turvaaminen. Tämä edellyttää myös kausiasutuksen sisälllyttämistä saaristoasumisen määritelmään.

Saaristolaki ja sen uudistaminen liittyy kiinteästi oikeuteen valita asuinpaikkansa. Saaristolain päätavoitteissa tulee edelleen alleviivata saariston elinvoimaisuuden kehittämistä ja varmistaa, että saaristossa on mahdollista asua.

Lausuma

Yhteiskunta, saaristo toimintaympäristönä ja lainsäädäntö ovat muuttuneet saaristolain voimassaolon aikana. Voimassa oleva saaristolaki ei vasta vuonna 2000 voimaan tulleen perustuslain vaatimuksia.

Valtio tunnistaa ja tunnustaa jo voimassa olevan lain puitteissa saariston erityispiirteet ja tarpeen niiden huomioon ottamiselle. Saaristokuntia koskevaa pykälää hyödynnetään kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien laskennassa.

Lakiuudistuksen tulee edistää saariston asuttavuutta ja mahdollistaa oikeudenmukaisesti saariston elinvoimakehittämisen edellytyksiä.

Saaristokuntaa koskeva säännös on merkittävä, sillä se toimii pohjana kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien laskennassa. Osa valtionosuuksien laskennallisista kustannuksista määräytyy kunnan saaristoisuuden perusteella. Valtiovarainministeriö maksaa saaristokunnille ja -osakunnille kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia korotettuna saaristo-olosuhteiden vuoksi (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, 618/2021).

Hailuoto on Suomen kolmanneksi suurin saari. Hailuodon kiinteä yhteys parantaa Hailuodon saavutettavuutta. Muut saaristoisuuden erityispiirteet säilyvät ja korostuvat yhteyden myötä.

Tämä lisää merkittävästi kustannuksia ja investointeja mm. kaavoituksen, kunnallistekniikan, vesihuollon, liikenteen ja pysäköinnin osalta.

Kausiasukkaiden määrä on kasvanut Suomessa ja myös Hailuodossa. Kiinteän yhteyden myötä kehitys vahvistuu, noudattaen pidempään jatkunutta kausiasutuksen trendin vahvistumista.

Saaristolain kirjausten tulee osaltaan mahdollistaa, että muutokset peruspalvelujen valtionosuudessa toteutuvat saaristokunta Hailuodon toimintaedellytykset mahdollistavalla tavalla, siirtymäaikoineen.

Saaristolain 6 §:ssä säädetään peruspalveluista ja erityispalveluista. Säännöksen mukaan valtion ja kuntien on huolehdittava siitä, että saariston vakinaisella väestöllä on käytettävissä muut palvelut sekä saaristo-oloissa tarvittavat erityispalvelut kohtuullisin kustannuksina ja kohtuullisella etäisyydellä.

Vuodesta 2023 alkaen hyvinvointialueet ovat olleet sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen osalta järjestämisvastuussa saaristoalueilla kuntien ja valtion ohella.

Lakiluonnoksen jatkovalmistelun tulee alleviivata hyvinvointialueiden velvollisuutta huolehtia siitä, että saariston vakituisilla asukkailla on käytettävissään saariston erityisolot huomioon ottavat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä palo- ja pelastustoiminta.

Lähipalvelujen saatavuus ja saavutettavuus korostuu osana saariston erityispiirteitä ja olosuhteita. Saaristoisten kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelut edellyttävät huomiointia hyvinvointialueen ja kunnan välisissä strategisissa yhteistyö- ja palvelusopimuksissa.

Kulttuuriperintö

Saariston aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö on keskeinen osa suomalaista kulttuuripääomaa, joka tulee säilyttää ja ylläpitää sekä huomioida saaristolain uudistuksessa. Voimassa oleva saaristolaki ei huomioi saariston kulttuuriperintöä.

Lakiluonnos tukee myönteisiä yleisiä ympäristövaikutuksia, mkl. alueidenkäytön suunnittelua koskeva säännös.

Luku 4.1

Keskeiset ehdotukset ovat kannatettavia.

Päivitettävän saaristolain ja saaristoa koskevan päätöksenteon on otettava ennakoiden huomioon saariston elinvoima ja saaristokuntien erityispiirteet.

Saaristolain uusi pykälä saariston tilanne ja kehityskuvasta, jossa valtioneuvosto antaa tiedon eduskunnalle saaristoa koskevien politiikkatoimien edistämisestä, niissä tapahtuneista keskeisimmistä muutoksista sekä arvioi toimien vaikutuksia – on erityisen kannatettava.

Saaristokuntien elinvoiman arvioinnissa on huomioitava saariston kausiasutus. Monipaikkaisuus on valtavirtaistunut ja trendi jatkaa vahvistumistaan. Saariston väestöpohja vaihtelee ja pääsääntöisesti moninkertaistuu kesäkaudella. Saaristokunnat joutuvat huomioimaan kausiasutuksen ja -asukkaiden palvelutarpeet huomattavine kustannusvaikutuksineen.

Saaristoasian neuvottelukunta

Valtioneuvoston asetuksessa (752/2019) säädetään saaristoasiain neuvottelukunnan kokoonpanosta ja tehtävistä. Saaristoasiain neuvottelukunnan toimintaa koskevia säännöksiä ja asetusta on tarpeen päivittää.

Hailuodon kunta pitää kannatettavana lakiluonnoksen esitystä parlamentaarisesta saaristoasian neuvottelukunnasta (SANK), jonka valtioneuvosto asettaa.

Valmistelija	Kunnanjohtaja Alikoski, 040 6836522
Esittelijä	Kunnanjohtaja Alikoski Maarit
Päätösehdotus	Kunnanhallitus päättää antaa lausuntopyyntöön valmistelijan lausunnon mukaisen vastauksen.
Päätös	Päätösehdotus hyväksyttiin.